

ють підприємства, які володіють значним виробничим і трудовим потенціалом та характеризуються найкращими економічними показниками виробничої діяльності.

Література

1. Виробництво основних видів промислової продукції в Чернігівській області [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://chernigivstat.gov.ua/statdani/promis/> 2. Запотоцький С.П. Територіальна організація продовольчого ринку Черкаської області: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук: спец. 11.00.02 «Економічна і соціальна географія» / Запотоцький Сергій Петрович; Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 42 с. 3. Пістун М.Д. Географія агропромислових комплексів: Навч. посібник / Пістун М.Д., Гуцал В.О., Провотар Н.І. - К.: Либідь, 1997. – 200 с. 4. Сільське господарство України – 2009: [стат. зб. / за ред. Ю.М.Остапчука]. – Київ: Техніка, 2010. – 367с.

Summary

Afonina O.O. The Analysis of Branch Structure of Food Market of the Chernihiv Region.

In the article the branch frame of the food market of the Chernigov area is parsed. Dan an estimation of the food markets vegetative and cattle-breeding production.

УДК 327: 91[(477)]: (4 – 6с) (084.4)

М.В. Черняк, Л.М. Кушнір

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті визначенні основні стратегічні напрями та принципи державної регіональної політики, які потрібно підкріплювати на всіх рівнях співпраці.

Метою даного наукового дослідження є аналіз основних стратегічних напрямів та визначення принципів державної регіональної політики.

Україна започатковує державну регіональну політику, засновану на європейських цінностях, засадах демократії та національної єдності, орієнтовану на підвищення економічних та соціальних стандартів життя кожного громадянина. Саме тому особливої актуальності набуває проблема ефективного використання регіонального потенціалу.

Сучасний етап розвитку світової спільноти характеризується наявністю двох потужних процесів у системі міжрегіональних відносин, з одного боку – це посилення глобалізаційних процесів, а з іншого – зростання регіоналізації. Проблеми економічної ролі Української держави, зокрема на регіональному рівні, стали ще більш актуальними в умовах глибоких ринкових трансформацій національної та регіональної економіки. Майбутнє України, підйом її економіки та культури, розвиток демократичних принципів організації суспільства безпосередньо залежить від потенціалу регіонів. Важливу роль у дієвості регіональної політики України має інституційно-правове забезпечення. Сьогодні основними

складовими інституційно-правовою бази розвитку регіонів є: Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [1], та Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року [2].

Держава має виробити стратегічні орієнтири, які б консолідували всі її регіони, а це – курс на міжрегіональну інтеграцію та піднесення ролі регіонів, на надання місцевому самоврядуванню реального змісту та нового функціонального наповнення. Сьогодні в світі активізуються процеси на субрегіональному рівні, отримують подальший розвиток інтеграційні процеси, але аналіз розвитку регіонів України свідчить про протилежне – відбувається посилення дезінтеграційних тенденцій, і, передусім, – про економічна дезінтеграція. Окремі позитивні процеси, що відбуваються останнім часом в Україні не завжди підкріплювалися упорядкованістю процесів регіоналізації та удосконаленням відносин «центр-регіони», міжрегіональних та міжбюджетних відносин. Економічні, а особливо політичні новації останніх років дають підґрунтя для нових оцінок, об'єктивно вимагають вибору нової концепції та моделі регіональної політики. Аналіз процесів регіонального розвитку України констатує наявність негативних тенденцій, зокрема: поглиблення міжрегіональних суперечностей, зростання диспропорцій та загострення економічних і соціальних проблем регіонів. Головною причиною цих тенденцій є те, що в Україні не створено цілісної дієвої системи реалізації державної регіональної політики, не сформовано ефективного механізму взаємовідносин центру з регіонами та регіонів між собою.

Потенційною передумовою реалізації регіональної політики є оцінка геополітичного та геостратегічного положення території незалежної України як важливих зовнішніх чинників. Зміст поняття „геополітика” полягає у взаємопов'язаних і тісно взаємодіючих географічних факторів, національних інтересів, політичних, економічних, соціально-демографічних, воєнних, культурно-релігійних, етнічних та екологічних пріоритетів країни з метою розробки теорії та практики її зовнішньої політики. Прикладний аспект геополітики називають геостратегією, яка розглядає умови прийняття оптимальних політичних рішень на основі розглянутих чинників.

Об'єктом геополітичної взаємодії виступає територія України, як нині за своєю площею (603,7 тис. км² суші і 20 тис. км територіальних вод) належить до великих держав Європи.

Основними принципами державної регіональної політики є:

1. Пріоритет загальнонаціональних інтересів. Це означає, що дії всіх суб'єктів регіональної політики потрібно спрямувати на зміцнення державності

України, збереження її територіальної цілісності, вони не повинні загрожувати національній безпеці держави.

2. Пріоритет інтересів регіону в цілому, його населення відносно галузевих, відомчих, корпоративних, а також інтересів окремих суб'єктів господарювання.

3. Законодавче забезпечення прав і повноважень суб'єктів регіональної політики. Політика стосовно регіонів і політика самих регіонів має регламентуватися нормативно-правовою базою, дотримання вимог якої є обов'язковою умовою регулювання взаємовідносин між усіма учасниками процесу.

4. Поєднання інтересів. Поточні і стратегічні завдання регіональної політики мають враховувати державні, регіональні та місцеві інтереси, а її практичне здійснення - згладжувати можливі суперечності між ними.

5. Всебічне врахування економічних, природних, історичних, технологічних, етнічних, екологічних, соціально-демографічних та інших умов і факторів регіонів з наданням переваги факторам соціальним та екологічним. Це означає потребу диференційованого підходу до регулювання регіональних процесів з врахуванням їхньої специфіки.

6. Пріоритет інноваційного, ресурсоекономного підходу, що полягає, передусім, у структурних трансформаціях господарських комплексів регіонів на користь інноваційних технологій, товарів народного споживання та послуг у разі раціонального обмеження енерго-, водо-, матеріало- та капіталоємних галузей і виробництв.

7. Необхідність поступового зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, забезпечення порівнянних соціальних стандартів у всіх регіонах та населених пунктах.

8. Принцип об'єктивності. Поточні завдання регіональної політики мають розкривати пріоритетні напрями загальнонаціональної стратегії соціально-економічного розвитку і відповідати реальним можливостям ресурсного забезпечення заходів щодо їхнього вирішення.

9. Принцип збалансованості критеріїв соціальної справедливості та загальнодержавної ефективності, особливо під час вибору методів і форм державної підтримки окремих територій.

10. Принцип партнерства передбачає необхідність налагодження тісного співробітництва між органами державної влади всіх рівнів та органами місцевого самоврядування, забезпечення політичної стабільності й суспільної злагоди у процесі регіональної політики.

До названих принципів можна додати пріоритетні напрями регіональної політики: сприяння структурній перебудові та розвитку депресивних регіонів;

надання фінансових ресурсів регіонам, у яких спостерігається стагнація промисловості; боротьба з довготривалим безробіттям та підтримка зайнятості; адаптація підприємців, працівників до системних змін, що загрожують безробіттям; фінансування розвитку сільськогосподарських територій та прискорення структурної перебудови сільського господарства.

У Концепції державної регіональної політики сформульовано основоположні принципи її здійснення:

- конституційність та законність – реалізація політики здійснюється відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України на засадах чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

- забезпечення унітарності України та цілісності її території, зокрема єдність економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем;

- поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;

- максимальне наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;

- диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;

- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку [5].

Україна має високий рівень придатності території для життєдіяльності населення. Так, понад 95% її площі є, дуже сприятливою для розвитку сільського господарства, промисловості транспортного та житлового будівництва. Сприятливі умови доповнюються родючими ґрунтами, помірно континентальним кліматом, який на ПБК переходить у сухий субтропічний середземноморського типу; різноманітними мінерально-сировинними ресурсами. Невелика гірська площа теж успішно використовується для розвитку лісового господарства, тваринництва та рекреації. Річковий і сухопутний вихід до двох морів і гирла Дунаю сприяють розвитку морського господарства, зовнішніх відносин з причорноморськими та середземноморськими державами, дають вихід до світових морських торгових шляхів.

На території України станом на 1 січня 2012 р. Проживало приблизно 48,0 млн. чоловік. Тут за останні роки сформувався потужний територіаль-

но-виробничий і соціальний комплекс, який за рівнем розвитку та потенційними можливостями входить до першої десятки розвинутих країн Європи. Це дає Україні змогу на сьогодні здійснювати зовнішньоекономічні відносини з понад 165 країнами світу.

Геополітичне положення України розглядається на трьох рівнях – глобальному, власне регіональному (внутріконтинентальному, тобто євразійському) та локальному (сусідському). Заздалегідь відзначимо, що Україна нині далеко не у повній мірі використовує можливості (потенціал) свого геополітичного положення, зокрема на глобальному та регіональному рівнях.

Вигідність глобального геополітичного положення України характеризується її розташуванням у місці перетину трьох великих геополітичних масивів – Євроатлантичного, Євразійського та Ісламського, які є визначальними для долі України через створення для неї унікального геополітичного простору. Цей простір описується її розміщенням у помірній зоні північної півкулі, в якій розвинулась найпотужніша людська цивілізація, зокрема у центральній частині поясу найвищого політичного та соціально-економічного розвитку з його чотирма центрами світового значення – США, Західною Європою (Європейським Союзом), Росією та Японією – Китаєм, приблизно на однаковій віддалі від США і Японії. Ці та інші високорозвинуті країни світу нині є базою поширення досягнень науково-технічного прогресу та пов'язаних з ним технологічних та інших інновацій в Україну. Також позитивною рисою цього макроположення України є наявність у США, Канаді, Росії найбільшої української діаспори.

Ця унікальність в умовах незалежності України повинна надати їй нові геополітичні можливості для розбудови державності, зміцнення економіки та розвитку культури, посилення обороноздатності, зведення до мінімуму, а потім позбуття буферної ролі, перегляду теперішнього статусу позаблокової держави, обрання чіткого пріоритетного напрямку геополітичної стратегії подальшого розвитку.

Регіональне геополітичне положення України характеризується її розташуванням у просторовій євразійській сфері, впливом тих чинників, що перетинали її територію у різні історичні епохи. На цій основі виникли чіткі геополітичні вектори взаємодії України з її близькими та далекими сусідами: південно-північний та східно-західний, які пізніше були доповнені південно-східним і південно-західним.

Східний вектор української геополітики складався історично, різноякісні відносини з Росією охоплюють понад 300-літній період. На неї нині припадає

близько 40% сухопутного кордону, вона наймогутніша в економічному і військово-політичному відношенні сусідня держава, що завжди намагалась вийти через територію України до Чорного моря та Близького Сходу. Її потужний природно-ресурсний потенціал, близькість до Промислового і чорноземного центрів (від Києва до Москви лише 600 км), добре сформована система шляхів сполучення з її інфраструктурою, яка має західне спрямування, культурна та, зокрема, мовна близькість, наявність в Україні понад 8-мільйонної російської меншини не повинні залишатись поза увагою. Адже структура промислового виробництва України сформувалась під впливом переважаючих господарських зв'язків з Росією. Матеріальне виробництво України і досі характеризуються неефективною структурою, великою залежністю від Росії у постачанні енергоносіїв, деревини, іншої сировини та готових виробів. Все це утримує Україну у геополітичній залежності від Росії; Тому не випадково ряд науковців, політиків і парламентарів вважають східний напрямок пріоритетним для України [5].

Нині для України найперспективнішим є західний геополітичний вектор, який представлений країнами Європейського Союзу. Внаслідок входження Польщі, Угорщини, Словаччини до Європейського Союзу його межа проходить вже по західному кордону України. Ці країни є західними „воротами” України, через які до нас йдуть з Європи інновації, товари, досягнення культури, передовий досвід тощо.

На даному етапі першочерговою метою України є інтеграція у європейські та євроатлантичні структури, зокрема розвиток та поглиблення відносин з Європейським Союзом. Такий курс повинен орієнтуватися на ринкову економіку та правову державу європейського типу.

Усе більшого значення для України набирає південний геополітичний вектор. Він представлений відносинами з Туреччиною, Молдовою, країнами Закавказзя, Середньої Азії, Казахстаном та Китаєм. Українське Причорномор'я з Кримом займають важливе геостратегічне положення у Чорноморському регіоні, через територію якого проходять транспортні комунікації до Європи від країн Середнього Сходу та Центральної Азії, багатих сировинними ресурсами.

Проблемою регіону є відсутність сформованого геополітичного ядра, на роль якого претендує Туреччина. З утворенням зони Чорноморського економічного співробітництва регіон стає потенційно великим ринком із значними ресурсами та науково-технічним потенціалом.

Продовжує діяти традиційний геополітичний вектор України – північний, який практично здійснюється через територію Білорусі. З нею Україна має третій за довжиною кордон (понад 1 тис. км), ніколи з нею не воювала, сформувала

тривалі державно-торгівельні відносини спочатку через річкові системи, а з другої половини ХІХ ст. за допомогою залізниць, якими користуються країни Балтії та Росія. З Білоруссю підписано широкомасштабний договір про дружбу, добросусідство і співробітництво. Досить важливим є те, що на Берестейщині проживає чимало українців, а в Україні білорусів

Основними проблемами регіональної політики, які потребують вирішення найближчим часом, є: по-перше, криза регіонального управління, по-друге, негативні тенденції регіонального розвитку, по-третє, здебільшого штучна міжрегіональна напруженість, яка загрожує подальшому розвитку та проведенню геополітики.

Отже, нинішній статус України як нейтральної держави поки що забезпечує їй багатовекторність у здійсненні зовнішньополітичного курсу без чіткої спрямованості на Захід чи Схід, виступає фактором тимчасової рівноваги, що не виключає її участі у процесі європейської інтеграції чи у діяльності глобальних і регіональних організацій. Але цей нейтральний статус України є доцільним лише на перехідний період. Надалі Україна повинна надати пріоритетність західному геополітичному вектору, стати впливовим фактором створення механізму оптимальної моделі безпеки Європи ХХІ століття. Науково обґрунтовані вектори сучасного геополітичного положення України повинні й надалі реалізуватися у транспортно-географічному положенні, у спорудженні міжнародних транспортних коридорів, у належному облаштуванні її кордонів тощо.

Література

1. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» № 2850-IV від 08.09.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1001 від 21 липня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>
3. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М.І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – С. 17.
4. Концепція державної регіональної політики. Затверджена Указом Президента України №341/2001 від 25 травня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>
5. Мезенцева Н.І., Суспільно-географічне районування України / Н.І. Мезенцева, К. В. Мезенцев. – К.: ВПЦ „Київський ун-т”, 2000. – 228 с.
6. Регіональна політика: методологія, методи, практика / НАН України, Інститут регіональних досліджень / Відп. ред. М.І. Долішній. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2001.

Summary

M.V. Cherniak, L.M. Kushnir. **Modern Aspects of Regional Policy the Ukraine.**

The article defining the strategic directions and principles of regional policy, which should reinforce cooperation at all levels.